

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXVII. V Ljubljani, 1. oktobra 1923. Štev. 9. in 10.

Medpokrajinska pravna pomoč v naši kraljevini.

Univ. prof. dr. Lapajne.

Pokrajine naše kraljevine obvladuje še vedno najmanj šest formalnopravnih zakonodaj: slov.-dalm., hrv.-slav., srbijska, bos.-herc., črnogorska in ogrska. Glede civilnega postopanja so najbolj napredovale: slov.-dalmatinska, bos.-hercegovska in po zadnji prikrojena črnogorska. Srbski »zakonik o postopku sudskom u građanskim parnicama« z dne 20. februarja 1865 združuje v enem samem zakonu določbe naše jurisd. norme, našega c. pr. reda in izv. reda v temle razporedu: §§ 1—5 osnovna pravila, §§ 6—11 (gl. 1) nadležnost opštinskih sudova, §§ 27—91 (gl. 3) o nadležnosti prvostopenog suda, §§ 92—177 (gl. 4) o postopku kod suda, §§ 178—302 (gl. 5) o dokazima, §§ 358—375 (gl. 13) vročevanje sudskih presuda i rešenja, §§ 376—425 (gl. 14) o sredstvih obezbedjenja, §§ 461—500a (gl. 18) o izvršenju presude. Nesporno postopanje imajo Srbi urejeno po posebnih »pravilih o nespornim delima«, podobnih določbam našega zapuščinskega patenta.

Unifikacija formalnega prava bo v kraljevini gotovo prej uspela kakor ona materialnega prava. Dokler pa obstoje različni formalnopravni sistemi, nastajajo radi te različnosti v medpokrajinskem pravnem prometu določna vprašanja, na katera nam poda odgovor »medpokrajinska pravna pomoč« naše kraljevine. Z meddržavno pravno pomočjo ima skupne le nekatere norme, iz večine pa se od nje bistveno razlikuje.

Če govorim o meddržavni in medpokrajinski pravni pomoči, nimam v mislih zgolj pravne pomoči v ožjem smislu besede, ki obsega pravila za izkazovanje pomoči pri vročevanju tožb in drugih spisov, pri izvrševanju dokazov in pod., kakršno

pozna že notranjedržavni pravni promet. Pod pravno pomoč v tukaj rabljenem širšem smislu besede spadajo — poleg ravno navedenih — vse norme, katerim je namen osiguranje pravnega prometa med sodišči več držav ali med sodišči več pokrajin iste države. Zlasti je misliti na norme: o razmejitvi sodstva med tekmujočimi državami (pokrajinami), o meddržavnih (medpokrajinskih) podsodnostih in o pogojih za izvenozemeljsko (ekstrateritorialno) učinkovanje izrekov tujedržavnih (tujepokrajinskih) sodišč. Vse te norme so nam potrebne enako v spornem, kakor nespornem postopanju.

Nekaj zgledov pojasni to potrebo povsem jasno: Ali naj dopustimo v urejenem meddržavnem (medpokrajinskem) prometu tekmo sodišč za razsojo imobiliarne pravde ali ravnotake zapuščinske obravnave? (Ne, ker bi bilo med državami prizadeto teritorialno visočanstvo, med pokrajinami pa gre utemeljena prednost sodstvu rei sitae). Ali naj dopustimo tekmo sodišč za ugotovitev neveljavnosti meddržavnega (medpokrajinskega) braka? (Tudi ne, ker bi utegnili različna sodišča, dasi bi izhajala iz iste kolizijske norme, vendar dospeti vsled različne presoje dejanskega stanu do različnih sodb. Vendar prodira norma, da naj sodi matrimonialne pravde izključno nacionalna država zakoncev, prav počasi v zakonodaje evropskega kontinenta.) Ali naj trpimo tekmo sodstev za razsojo trgovskih pravnih? (Na vsak način, ker bi se protivilo interesom meddržavnega in medpokrajinskega trgovstva, ako bi smeli dolžnika preganjati le v eni sami (njegovi nacionalni) državi oz. pokrajini.) — V pogledu meddržavnih in medpokrajinskih podsodnosti gre za vprašanje, je-li so dopustne proti tujim državljanom (pokrajincem) druge, strožje podsodnosti, kakor proti domačinom, in katere? Posebne podsodnosti proti nedomačinom so potrebne že radi tega, ker se činjenice, na katerih slone podsodnosti proti domačinom (n. pr. domovališče), pri njih praviloma ne obistinjajo. — Potreba izvenozemeljskega učinkovanja sodnih izrekov za njih izvršitve na tujem ozemlju, pritegnitve kridatarjeve imovine s tujega ozemlja v tukajšnji stečaj itd. je jasna. Države tej potrebi nerade ustrezajo ozir. stavijo za te vrste pravno pomoč težke pogoje, najmanj zagotovitev medsebojnosti. — Enako jasna je potreba pravne

pomoči v ožjem smislu besede (za golo ugotavljanje pravic z vročevanjem spisov, izvedenjem dokazov.)

Pravni viri za meddržavno pravno pomoč z odgovori na goristavljena vprašanja (dasi ne na vsa) se nahajajo raztreseni po naši j. norm., c. pr. redu, izv. redu, v nesp. post., razbrem. noveli, preklicnem redu in drugih zakonitih določbah. Doktrini ostane pridržano, jih sistematičneje urediti, kakor je to storil zakonodajalec, in izpolniti vrsto zevajočih vrzeli. Za medpokrajinsko pravno pomoč naše kraljevine pa sploh nimamo nobenih zakonitih določb razen tistih, katere posnemam neposredno novemu državnemu pravu, ki temelji na enotnosti države in enotnosti njene justice. Ravno vsled enotnosti države in justice se naša medpokrajinska pravna pomoč bistveno razlikuje od meddržavne, tako da je moči znanstveno dognana načela zadnje, zlasti kolikor so že uzakonjena, prenesti per analogiam na medpokrajinsko pomoč le toliko, kolikor to dopušča ustroj enotne države z enotno justico.

Preden preidem na podrobne norme, veljavne za posamezne panoge medpokrajinske pravne pomoči, anticipiram nastopna osnovna načela, ki naj veljajo po mojem raziskovanju zanjo:

1. Pravno pomoč v ožjem smislu besede si morajo izkazovati pokrajinska sodišča medsebojno po predpisih za notrajno državno, ne za meddržavno pravno pomoč.

Radi tega odpade za izkazovanje te pravne pomoči predvsem pogoj medsebojnosti, ki se zahteva za meddržavno pravno pomoč. Tudi če bi bilo dokazano, da tuja pokrajina ne postopa recipročno, se njena prošnja za pravno pomoč ne sme zavrniti, ampak se mora iskati remedura po drugi poti.

Pogoj medsebojnosti je smatrati tudi v ostalem medpokrajinskem pravnem prometu (v medpokrajinskih stečajih, zapuščinah, izvršbah) z ujedinenjem v skupno državo enkrat za vselej za izpolnjen.

2. V medpokrajinskem prometu odpadejo vse tiste posebnosti, katere poznajo posamezni formalnopravni sistemi pokrajin za preganjanje tujih državljanov pred lastnimi sodišči.

3. Izrekom tujepokrajinskih sodišč je priznavati ekstrateritorialni učinek na vsem ozemlju kraljevine. Zato moramo izvrševati (z malenkostno izjemo) tujepokrajinske izvršilne naslove in uvaževati ugovore ondotne litispence in rei judicatae.

4. Razmejitev sodstva med pokrajinami je najmanj tako potrebna, kakor med državami, zlasti v tistih primerih, kjer govore tehtni razlogi za ustvaritev ekskluzivnega ali primarnega sodstva.

Ta razmejitev in pridelitev sodstva najbolj upravičeni pokrajini je med pokrajinami še potrebnejša kakor med državami, ker bo po načelu ad 3. postala odločba tudi nepoklicane pokrajine izvršljiva v vsej kraljevini.

5. Obstoj različnih formalnopравnih sistemov ostane v medpokrajinskem pravnem prometu še naprej relevanten za način izvrševanja tujepokrajinskih zaprosil in izvršilnih naslovov, ker je to izvrševanje mogoče dopustno (z malenkostno izjemo) samo lege fori.

Historično je zanimivo, da so obstajale med kraljevino Srbijo in avstr. ogr. monarhijo ter med posameznimi sestavinami monarhije, ki tvorijo danes dele naše kraljevine, že pred ujedinjenjem posebne privilegovane pravnopomočne določbe. Temeljile so na pravnopomočnih dogovorih med Srbijo in monarhijo (iz l. 1881 in l. 1911) in na nagodbah med Avstrijo in Ogrsko (zase in za razmerje do Bosne-Hercegovine), med Ogrsko in Hrvatsko - Slavonijo, končno med Avstrijo in Hrvatsko-Slavonijo. Nudile so olajšave pri izvrševanju izvrš. naslovov, oteženja pri izbiri podsodnosti, jamčevanja za izročanje zapuščin in steč. skladov in pod. Dočim so uživali naši kraji te prednosti prej na podstavi — večkrat kratkodobnih dogovorov, jih uživajo danes — v neprimerno širšem obsegu — na podstavi novega državnega prava.

Kolikor bi to državno pravo za postavitev podrobnih norm medpokrajinske pravne pomoči ne zadostovalo, jih more danes statuirati ustavni zakonodajni faktor, in ne bo več treba pogajanj med posameznimi pokrajinami, kakor je bilo do ujedinjenja.

Razmejitev sodstva med pokrajinami.

1.) Preko vprašanja, ali so deležni našega civilnega sodstva tudi tuji državljani oz. njih pravne zadeve, prehaša naš sodni pravilnik molče. Vendar potrjujeta to vprašanje soglasno teorija in praksa, oprta na splošno enakopravnost tujcev z domačini (§ 33 o. d. z.), ki bi bila malo vredna, ako bi se ne raztezala tudi na pravno zaščito. Vezana je le na dokaz, da velja medsebojnost.

Iz iste načelne enakopravnosti tujcev z domačini izhaja (dasi z nekaterimi preveč tesnimi omejitvami) § 4 srb. gradj. post. tega besedila: »Kad Srbin ima parnicu sa strancem, i stranac sa Srbinom, u slučajima izloženim u §§ 45, 46 i 47 gradj. zak., postupaće se propisima ovog zakonika. Parnice između stranaca raspravljaće srpski sudovi, ako parničari žive u Srbiji i ako su naši sudovi inače u danom slučaju nadležni za sudjenje«.

Enakopravnost tujcev z domačini pri uživanju sodstva velja enako za sporno in nesporno postopanje.

Tu je p o k r a j i n c i n i s o t u j c i , a m p a k d r ž a v l j a n i . Z a t o r e j j i m j e v s a k e v r s t e s o d s t v o v s l e h e r n i p o k r a j i n i k r a l j e v i n e b r e z p o g o j n o n a r a z p o l a g o ; d o k a z a g l e d e m e d s e b o j n o s t i o d n j i h n i t e r j a t i . S a m o o b s e b i u m e v n o p a j e , d a m o r a b i t i t u j a p o k r a j i n a z a n j i h p r a v n e z a d e v e p r i s t o j n a p o p r e d p i s i h s v o j e g a f o r m a l n e g a p r a v a .

2.) Težje je vprašanje, ali se s m e n a š e s o d s t v o v m e š a v a t i v v s e p r a v n e s t v a r i t u j i h d r ž a v l j a n o v (p o k r a j i n c e v) , a l i p a s e m o r a v z d r ž e v a t i g l e d e n e k a t e r i h t e h z a d e v v u r e j e n e m m e d d r ž a v n e m (m e d p o k r a j i n s k e m) p r a v n e m p r o m e t u s o d s t v a ?

V uvodu sem omenil, da se vzdržujejo sodišča civiliziranih držav r e a l n i h (spornih in nespornih) stvari, ki se tičejo v tuji državi ležečih nepremičnin. Vzdrževanje jim narekuje meddržavno javno pravo (ozir na teritorialno visocanstvo), ki pa pričenja v najnovejšem času popuščati n. pr. pri upravljanju varovančevih nepremičnin v tuji državi s strani varuha, postavljenega od domovinskega sodstva (čl. 6. IV. haaš. konf.)

Ekskluzivnost realne jurisdikcije in njej odgovarjajoče vzdrževanje v tujo realno jurisdikcijo poznajo brez izjeme tudi

pokrajinska prava naše kraljevine n. pr. §§ 81, 117 naše j. n. Stavljeno je pod izredno strogo sankcijo § 42 j. n. Tudi v notranjdržavnem prometu dajejo za razsojo imobiliarnih pravnih zadev *foru rei sitae* prednost pred vsemi drugimi podsodstnostmi.

Po navedem mora tudi v našem medpokrajinskem prometu v realnih, spornih in nespornih stvareh obveljati ekskluzivnost sodstva pokrajine *rei sitae*. Ta ekskluzivnost sicer ne temelji na teritorialni suvereniteti, katere pokrajine nimajo, pač pa na umestnosti te razmejitvene norme, splošno priznane od pokrajin za lastne pravne promete. Kljub tej ekskluzivnosti smatram v interesu enotnosti uporabljanja medpokrajinskih varstev (skrbstev) za dopustno, da upravljajo od ene pokrajine postavljeni varuhi (skrbniki) preko določbe § 225 (280) o. d. z. in po analogni uporabi haaške konvencije v tujih pokrajinah ležeče nepremičnine varovančeve.

3.) V vseh drugih pravnih stvareh obstoji tekma držav za sodstvo. Ta tekma je le včasih kvarna (v bračnih in drugih zadevah osebnega stanja [*status*]), često pa potrebna in koristna (v trgovskih). Tekmujoča sodstva se ne trgajo vselej za koordinirano veljavo, temveč se nahajajo včasih v razmerju primarne in subsidiarne veljave (kadar reklamira država sodstvo zase, če si istega sodstva ne lasti druga država n. pr. pri varstvih in skrbstvih). Dostikrat nastane tekma sodstev le kot posledica okoliščine, da države za določne pravne zadeve n. pr. proglašanje mrtvih sploh še niso določile razmejitvene norme.

Samo še za matrimonialne zadeve skušajo najnaprednejša meddržavna ženitna prava (italijansko) urediti sodstvo tako, da bodi zanje izključno pristojna domovinska država, ki se pa s svoje strani vzdržuje jurisdikcije v bračnih zadevah tujih državljanov. Italijanskemu pravu sledi (vsaj v efektu) ogrsko ženitno pravo. Vse druge države se ne vzdržujejo sodstva v tujih bračnih zadevah (Francozi smatrajo to vmešavanje celo za koristno), pač pa reklamujejo zase izključno sodstvo v bračnih zadevah lastnih državljanov (z določbo izvrš. redov, da pod nobenim pogojem ne izvrše tujedržavnih izvrš. naslovov proti osebnemu stanju državljanov). Na

ta način postanejo konflikti sodstev in možnost različnih sodb v istem bračnem sporu neizogibni.

Haaška konvencija z dne 12. junija 1902 (čl. 5) skuša posredovati z ustanovitvijo alternativnega koordiniranega sodstva: domovinskega sodstva ali sodstva države domovališča; obojih izreki naj postanejo izvršljivi na vsem konvencijskem ozemlju.

Naša j. norma in srb. gradj. post. nimata izrečne norme za razmejitve našega od tujega sodstva v teh stvareh. Iz tega sledi, da so naša sodišča upravičena k temu sodstvu, čim imata (domačina ali) tujca po § 76 j. n. pri nas svoje zadnje skupno domovališče. Nasprotno pa reklamiramo, kakor kaže določba § 81/3 i. r., zase izključno jurisdikcijo v bračnih zadevah lastnih državljanov. Nasprotno našemu stališču si je ogrski (vojvodinski) čl. XXXI. iz leta 1914 v § 114 sicer tudi pridržal izključno jurisdikcijo v bračnih zadevah lastnih državljanov, a je v § 116 cit. dovolil lastno sodstvo v bračnih zadevah inozemcev le pod pogojem, da postanejo sodbe veljavne v tisti državi, iz katere izhajata dotična tujca. (Ker imajo skoro vse države našemu § 81/3 i. r. podobno določbo, je ogrsko stališče v efektu enako italijanskemu.)

Z ozirom na navedena stališča naših pokrajinskih zakonov in na načelo, da so med pokrajinami izvršljivi tudi tujepokrajinski izvrš. naslovi proti osebemu stanju lastnega pokrajince, mora v medpokrajinskem pravnem prometu za sporne in nesporne matrimonialne zadeve obveljati koordinirano alternativno sodstvo (kakršno velja po haaški konvenciji na konvencijskem ozemlju). Vojvodina se bo za naprej vzdrževala le sodstva o bračnih zadevah tujih državljanov, ne tudi tujih pokrajincev; kajti njene sodbe bodo veljavne in izvršljive v vsej kraljevini. Nasprotno bo tudi Vojvodina morala izvrševati tujepokrajinske izvrš. naslove, izdane v bračnih zadevah njenih pokrajincev.

Tako de lege lata. Priporočala pa bi se z marsikaterega vidika mesto nje ustvaritev ekskluzivnosti domovinskopokrajinskega sodstva v vseh bračnih zadevah.

4.) V v a r s t v e n i h stvareh se daje v meddržavnem prometu po določbah čl. 1—4, 6 IV.. haaške konvencije z dne 12.

junija 1902 prednost domovinskemu sodstvu varovanca. Podredno stopi v veljavo tuje državno sodstvo na kraju varovančevega bivališča. To pa mora prenehati še naknadno, čim prične delovati domovinsko sodstvo. V interesu enotnosti uprave varovančeve imovine se razteza, kakor večkrat omenjeno, domovinsko varstveno sodstvo tudi na njegove v tuji državi ležeče nepremičnine.

Tudi naša § 225 o. d. z. in § 183 zap. pat. z dne 9. avg. 1854 (ravnotako § 7 srb. zak. o starateljstvu z dne 25. okt. 1872) izhajajo iz prednosti domovinskega varstvenega sodstva ter odreja za tuje varovance p r o v i z o r n a varstva. Glede varovančevih, v tuji državi ležečih nepremičnin respektiramo pa še ekskluzivnost ondotnega realnega sodstva. Podsodnosti za meddržavna varstva je pri nas ustvarila še le razbremenilna novela iz leta 1914, dopolnujoč prejšnje pomanjkljivo besedilo § 109 j. n.

Za razmejitev meddržavnega s k r b s t v e n e g a sodstva je bila sklenjena, dasi ne ratificirana, V. haaška konvencija z dne 17. julija 1905, ki poziva v čl. 2, 6 in 10 k postavitvi skrbnika (pripomočnika) v prvi vrsti domovinsko sodstvo, podredno sodstvo rednega bivališča skrbstva potrebne osebe.

Naša avtonomna meddržavna zakonodaja v skrbstvenih zadevah obstoji (§ 280 o. d. z.) iz že cit. določb § 225 o. d. z., § 183 zap. pat. in 109 j. n., dalje iz določb § 12 al. 4, 13 al. 1, 2, 4, 5 in § 14 preklicnega reda z dne 28. junija 1916 drž. zak. št. 207. Vse te določbe, izvzemši § 14 cit., se nahajajo v soglasju z onimi neratificirane V. haaške konvencije.

Z ozirom na izvedena načela mora tudi v medpokrajinskih varstvih in skrbstvih zavladati prednostno sodstvo domovinske pokrajine in subsidiarno sodstvo pokrajine skrbljenčevega stalnega bivališča.

5.) Po novno poudarjam, da so pravilne norme za razmejitev sodstva v medpokrajinskem pravnem prometu še večjega pomena kakor v meddržavnem. Dočim se more v zadnjem — praviloma in če je podana podsodnost — slaba sodba tuje države ovreči z boljšo lastno, preneha tekma sodstev med po-

krajinami že v trenutku, ko postane stvar v eni pokrajini pendenta. Izza tega trenutka ji nasprotuje v drugi pokrajini ugovor litispendence ev. rešene stvari.

Zato bodi cilj teorije in prakse, da pridržite medpokrajinsko pravno stvar sodstvu tiste pokrajine, ki je zanjo po gori razvitih načelih ali izključno ali vsaj primarno pozvana, ker nudi največ garancije za pravo ustrezajoči uspeh.

Medpokrajinske podsodnosti.

V meddržavnem pravnem prometu postanejo posebne podsodnosti potrebne iz dveh vzrokov: *a)* ker sega sodstvo držav, kakor smo videli, večkrat v pravne razmere državljanov izven državnih mej ozir. v razmere tujih državljanov v državnih mejah; *b)* ker zahteva pravna politika, da se morejo tujci, zlasti oni iz manj civiliziranih držav, tožiti pri strožjih podsodnostih kakor domačini.

Prve vrste podsodnosti pozna naša jur. norma v teh določbah: § 76 (za bračne spore domačinov v tujini ali tujcev pri nas: po njih zadnjem skupnem bivališču v tuzemstvu); § 100 z novel. dostavkom (za bračne in vse ne čisto imovinsko-pravne spore iz bračnega in roditelskega razmerja naših državljanov: po splošni tuzemski podsodnosti tožitelja ozir. pri ljublj. dež. sodišču); § 109/1 (za postavitev varuha izven domovine bivajočemu državljanu: pri njegovi splošni tukajšnji podsodnosti v spornih stvareh); § 109/2 v besedilu razbremenilne novele (za isti slučaj podredno: pri okrajnem sodišču, v katerega okolišu sta imela otrokov oče ali njegova nezakonska mati zadnjo tuzemsko podsodnost ali bivališče); § 109/3 (za postavitev varuha tujcu, za katerega ni utemeljena v tuzemstvu splošna podsodnost: okr. sodišče, v katerega okolišu ima tujec svoje domovališče ali bivališče); § 12 al. 4 prekl. r. (za preklic državljana, ki nima v tuzemstvu stalnega bivališča: okrajno sodišče zadnjega tuzemskega stalnega bivališča, če ga ni, ljublj. okr. sodišče); § 12 al. 5 cit. (za preklic tujca: okrajno sodišče, v katerega okolišu ima tujec stalno bivališče); §§ 81, 82, 83, 85 j. n. (forum rei sitae za sporne stvari glede nepremičnin, tičoč se nepremičnin samih, pravic na njih, motenja vodnih

pravic, sporov iz rabokupnih pogodb in za realne sporne stvari ekstrateritorialnih tujcev); § 117 j. n. (forum rei sitae za nesporne realne stvari); končno §§ 106—108 j. n. z določbami za meddržavne zapuščinske obravnave (ozir. tudi § 105, kadar naše sodišče obravnava celokupno zapuščino inozemca).

K posebnim podsodnostim v našem meddržavnem pravnem prometu d r u g e vrste spadajo po jur. normi: 1.) podsodnost medsebojnosti (§ 101) in tuzemskega zastopstva (§ 99 al. 3), 2.) podsodnost imovine (§ 99 al. 1) in bivališča (§ 67).

Prva skupina (§ 101, § 93/3) je naperjena i z k l j u č n o proti tujim državljanom, druga (§ 99/1, § 67) se more uveljavljati tudi proti lastnim državljanom, vendar temelji na dejstvih, ki se neprimerno češče uresničujejo pri toženih tujcih, kakor pri toženih domačinih.

Tudi formalnopravni sistemi drugih pokrajin poznajo zglede obeh vrst posebne podsodnosti. Prva vrsta je pri njih še pomanjkljiva, kakor je bila po prvotnem besedilu naše j. n., katero sta popolnila šele razbrem. novela in preklicni red. Druga vrsta meddržavnih posebnih podsodnosti temelji pri njih predvsem na uporabi medsebojnosti (§ 29 d hrv.-slav. j. n., § 39 bos.-herc. cpr.); iz še strožjih kriterijev, kakor naša podsodnost imovine izhajajo podsodnosti knjigovodstva in prodajalčevega podjetja v Vojvodini, podsodnost tožiteljevega domovališča po § 30 srb. gradj. post., forum contractus po določbah § 42 hrv.-slav. j. n., § 34 bos.-herc. cpr., § 34 srb. gradj. post. in druge.

Meddržavno zapuščinsko sodstvo je v ostalih prečanskili krajih kraljevine podobno razmejeno, kakor po naših §§ 21—25 zak. pat., le da manjkajo tam našim §§ 105—108 j. n. podobne nadrobne določbe o podsodnostih. Nasprotno tej ureditvi določa čl. 21 srb. »pravil. o postupanju u nespornim delima«: »Razprava pokretnog i nepokretnog imanja takvog stranog podanika, koji bi posle smrti ovoga u Srbiji ostalo, izvršiće se po konvenciji o nasledju, ako bi ona postojala izmedju kraljevine Srbije i zemlje, čije je podanik bilo umrlo lice; po zakonima kraljevine Srbije, ako ona konvencija ne bi postojala.« Srbijanci si torej prisvajajo — če ni drugačnega meddržavnega dogovora —

zap. obravnavanje vseh na njih ozemlju zapuščenih inostranih dediščin, premičnih in nepremičnih.

V katerem obsegu je dopustna analogna uporaba teh meddržavnih podsodnosti v medpokrajinskem pravnem prometu?

Določbe §§ 76, 100, 109/2 j. n. in § 12(4) prekl. reda so uporabljive tudi za medpokrajinski promet, ker posega naše sodstvo, primarno ali alternativno, tudi v pravne razmere Slovencev v drugih pokrajinah.

Enako bo uporabljati podsodnosti §§ 76, 109/3 j. n. in § 12(5) prekl. reda za ureditev pravnih razmer tujepokrajincev v mejah Slovenije, čim bo zanje pozvano naše sodstvo (praviloma subsidiarno).

Podsodnost bivališča (§ 67) ni naperjena izključno proti tujim državljanom, ampak se obrača, dasi redkeje, enako proti domačinom. Zato jo bo uporabljati tudi proti toženim tujepokrajincem, a šele tedaj, če nimajo domovališča ne v drugi pokrajini, ne v inozemstvu.

Brez dvoma pa se mi vidite izključeni od uporabe v medpokrajinskem pravnem prometu podsodnosti tuzemskega zastopstva (§ 99/3 j. n.) in medsebojnosti (§ 101 cit.). Ti dve se obračate proti tujcem v državnopravnem smislu, dočim so tujepokrajinci naši državljani. Zlasti ima podsodnost medsebojnosti ta končni namen, da vpliva na reformo zaostalega tujezemskega formalnega prava s tem, da se daje to pravo tujcu okusiti v naprednejših državah; a takega vpliva si pokrajina na pokrajino ne more lastiti. Zato Slovenci ne moremo več tožiti tujepokrajincev pri tistih podsodnostih, pri katerih smo jih tožili do ujedinenja s sklicevanjem na § 101 j. n. in na nehumane podsodnosti toženčeve zakonodaje n. pr. Hrvatov pri »forum contractus«, Vojvodincev pri podsodnosti knjigovodstva. Nasprotno tudi Slovincem izza ujedinenja ni treba, da se puste tožiti v drugih pokrajinah pri faktorni podsodnosti; specialiteti naše zakonodaje. V medpokrajinskem pravnem prometu je temveč vtoženje sodržavljanov mogoče le še pri podsodnostih, katere pozna zakonodaja pokrajine vložene tožbe. Radi tega tudi ni pritrditi evid. reku ljublj. viš. dež. sodišča (sklep z dne 22. oktobra 1919 R 113/19).

Zapuščinske obravnave glede nepremičnin ostanejo radi absolutne veljave pokrajinskih zemljiških zakonodaj pridržane pokrajinam rei sitae (in ondotnemu dednemu pravu). Zap. obravnave glede premičnin pristojne domovinski pokrajini zapustnikov. Zato je uporabljati lastno dedno pravo, in intervenirati našim sodiščem v zapuščinah vseh, v Sloveniji ležečih nepremičnin brez ozira na pokrajinstvo zapustnika, ter v premičnih zapuščinah vseh naših pokrajincev brez ozira, kje (v kraljevini) se te premičnine nahajajo. Tujim pokrajinam bomo prepuščali zapuščine vseh v tujih pokrajinah ležečih nepremičnin (tudi slovenskih zapustnikov) in vse premične zapuščine tujepokrajincev. Če bi se Srbijanci pri premičnih zapuščinah tujepokrajincev sklicevali na nasprotno določbo čl. 21. svojega nesporn. post., se pa ne bomo mogli upirati, niti izvajati recipročnosti, ampak bo moral poseči vmes zakonodajalec.

Znan je spor glede uporabljanja podsodnosti imovine (vtoževanega predmeta po § 99/1 j. n.) proti tujepokrajincem. Evid. rek višj. dež. sod. v Ljubljani (sklep z dne 3. oktobra R 109/19) ni pripustil te podsodnosti proti tožencu, »ki je prebival ob vložitvi tožbe v jugoslovenskem, po Italijanih zasedenem ozemlju«. Iz nastopnih razlogov pa smatram to podsodnost proti toženim tujepokrajincem, dasi sodržavljansom, za dopustno: 1.) Jedro spora je v odgovoru na vprašanje, ali je s stavkom § 99/1 j. n. »proti osebam, ki nimajo v tuzemstvu domovališča« razumeti kraljevino ali zgolj območje naše j. norme. Formalni jurist bi se, oprt na določbo čl. X. uv. zakl. k j. n. (da pomeni »tuzemstvo« v državnem zboru zastopana kraljestva in dežele), odločil za prvo razlago in prišel do sklepa, da podsodnost imovine proti tujepokrajincem ni dopustna. Ta argument prezira važno okoliščino, da so naša j. n., cpr. in i. r. veljali v prešnjih političnih razmerah na vsem državnem ozemlju, da torej za posebno podsodnost pri tožbah proti pripadnikom drugih »kraljestev« in »dežel« prej nobene potrebe ni bilo. Termina »tuzemstvo« in »območje zakona« se sploh rabita v naši zakonodaji promiscue, kar svoj čas ni imelo nobene relevance, danes pa postaja odločilno za rešitev tega in marsikaterega drugega spora.

2.) V cit. stavku § 99/1 pomeni »tuzemstvo« zgolj območje j. n. To sledi predvsem iz bistva vsake subsidiarne podsodnosti, h katerim spada tudi podsodnost imovine. Za normalne razmere veljaj primarna, primernejša kompetenca, za anormalne strožja, o b e p a z a i s t o o z e m l j e. Popolni stavek § 99/1 se glasi: »Proti osebam, ki nimajo domovališča v t u z e m s t v u, se sme tožba vložiti pri vsakem sodišču v o b m o č j u tega zakona.« Dvomljivi pomen »tuzemstva« je zato dopustno razlagati iz nedvomljivega »območja j. n.«, ki pomeni Slovenijo (Dalmacijo), a n e v s e k r a l j e v i n e.

3.) Da pomenita »tuzemstvo« in »območje j. n.« v § 99/1 i s t o o z e m l j e, potrjuje tudi preskušnja, ker bi bilo moči podsodnost imovine že v starih političnih razmerah brez premembe svoje vsebine stilizirati tako:

»Proti osebam, ki nimajo domovališča v o b m o č j u tega zakona, se sme tožba vložiti pri vsakem sodišču tega o b m o č j a, v katerega okolišu...« ali:

»Proti osebam, ki nimajo domovališča v t u z e m s t v u, se sme tožba vložiti pri vsakem t u z e m s k e m sodišču, v katerega okolišu...«

4.) Sporni terminus »tuzemstvo« se ponavlja v 2 odst. § 99:

»Če dolžnikov dolžnik nima domovališča v tuzemstvu, pa se nahaja v tuzemstvu za terjatev zastavljena stvar...« Tudi na tem mestu pomeni »tuzemstvo« brez dvoma območje jur. norme, ker ta ne more dekretirati podsodnosti za kraj, za katerega sploh ne velja.

Iz zveze pa, v kateri stoji v 2. odst. dvakrat rabljena beseda »tuzemstvo« med seboj in odstavek 1. z odst. 2., sledi, da se rabi ta terminus vedno za isti pojem, t. j. za pojem območja jur. norme. Razlaga »tuzemstva« v 2. odst. § 99 v teritorialno širšem smislu kraljevine (mesto območja jur. norme) bi povela do nevzdržnih posledic.

5.) Ratio posebne podsodnosti imovine (zlasti še one vtoževanega predmeta) je, dovoliti pristojnost sodišča tam, kjer se nadeja tožitelj udejestviti svojo pravico z i z v r š b o. Pri tem je mogel zakonodajalec zopet le misliti na izvršbo p o n a š e m i. r.; kajti izvršba po tujem i. r. bi mu ne nudila iskane

garancije za uspeh (se često niti ne dovoljuje). Zato se mora kriti pojem »tuzemstva« v 1. odst. § 99 tudi s pojmom območja našega i. r., ki je identično z onim jur. norme.

6.) Prepričevalnejših argumentov v zakonu ni najti, in jih po m. m. v njegovem besedilu tudi ni iskati. Zakonodajalec ni mogel predvideti današnjega političnega preobrata ter poskrbeti za razločevanje pojmov »tuzemstva« in »območja zakona«. Zato je dopustno vprašanje, za kaj b i se bil zakonodajalec odločil, da je predvidel prepadno razliko, ki nastane med obema pojmomoma?

Odgovarjam, da sili k nasvetovani razlagi § 99 odst. 1. evidentna p o t r e b a: medpokrajinski commercium. Naglašanje potrebe je na tem pravnem polju dopustno, ker so norme o podsodnostih uravnane veliko manj po znanstvenih, kakor po pravno-političnih vidikih. Potreba je tem večja, ker smo videli, da je v medpokrajinskem pravnem prometu odpadla prej veljavna podsodnost medsebojnosti.

Osti proti tujepokrajincem nima določba § 99 odst. 1. n o b e n e. Nima je niti tedaj, kadar se uporablja proti tujim državljanom. Saj se pod zakonitimi pogoji (pomanjkanja domicila v pokrajini) u p o r a b l j a c e l o p r o t i l a s t n i m p o k r a j i n c e m. Nasprotno pa bo ta podsodnost često dobrodošla (ne le našim, ampak tudi) tujepokrajincem, kadar bodo nastopali kot tožitelji v območju naše j. n.

Estrateritorialno učinkovanje pokrajinskih listin in aktov.

Pri opisu tega učinkovanja se moram skoro popolnoma ločiti od analogije z meddržavnim pravnim prometom.

Države dovoljujejo izvrševanje inozemskih izvršilnih naslovov na svojem teritoriju le izjemoma, in še to odvisno od dolge vrste strogih pogojev: obstoja medsebojnosti, primerne razmejitve (omejitve) inozemskega sodstva, kautel za pravilnost inozem. postopanja.

S tujezemskim izvrš. naslovom zasledovana pravica se ne sme nikdar protiviti prohibitivnim zakonom za izvršbo naprošene države in izvrš. naslov ne sme biti nikdar naperjen proti osebnemu staležu njenih državljanov. Tako po avtonomnih predpisih §§ 79—81 našega i. r.; predpisi drugih držav pa

so dostikrat še strožji. Olajšave ustvarjajo meddržavni izvršilni dogovori, primarni vir tudi te pravne tvarine (§ 84 cit.)

Obstoj navedenih pozitivnih in negativnih pogojev za dovolitev izvršbe na podlagi inozem. izvrš. naslova se ugotavlja v t. zv. delibacijskem postopanju (§§ 82—83 cit.), tako da se opravi izvršba šele po ugodnem poteku tega tuzemskega postopanja.

Pod enako strogimi pogoji, pod katerimi se izvršujejo inozemski izvrš. naslovi, se uvažujejo ugovori tujedržavne lis pendens alj tujedržavne res judicata, samo da odpade tukaj formalno delibacijsko postopanje.

Iz vseh teh norm je razbrati, da zahteva te vrste pravna pomoč v primeru z drugimi od držav največ medsebojnega zaupanja v legislacijo in judikaturu. —

V medpokrajinskem odnošaju tako nezaupanje ne bi bilo na mestu. Nasprotno terja naše ujedinenje sploh pojem enotne države z enotno justico (dasi z različnimi materialno- in formalnopravnimi sistemi) popolno zaupanje pokrajin v judikaturu drugih pokrajin.

Izhajajoč iz tega splošnega postulata prihajam za medpokrajinsko izvršbo do teh podrobnih norm:

Izvršbo v poplačilo na podlagi tujepokrajinskih izvrš. naslovov mora Slovenija opravljati ne po določbah §§ 79 in sled., temveč po onih §§ 1—78 i. r., ki urejujejo izvrševanje tuzemskih »aktov in listin«.

V medpokrajinskem odnošaju je priznati vsak izvršilni naslov, ki velja kot tak po zakonih domače pokrajine, dasi bi bil neznan pokrajini izvršbe.

Delibacijskega postopanja ni med pokrajinami nobene ga, zato tudi ne intervencije zbornega sodišča.

Izvršbo dovoli že oblastvo, ki je izdalo izvrš. naslov ali ki je sicer pristojno za dovolitev izvršbe po zakonih domače pokrajine. Za izvršbo naprošena pokrajina le opravi že dovoljeno izvršbo.

Izvršbo dovoljujoča pokrajina mora pred dovolitvijo po lastnih zakonih ugotoviti, da je izvrš. naslov izvršljiv. Da bi bil pravnomočen, ni treba.

Za opravo izvršbe je merodajna *lex fori*. (Tukaj je analogna uporaba določbe § 85. i. r. dopustna, ker gre za način sodnega postopanja, ki more biti le eden, t. j. lege *fori* predpisani.) *Lex fori* bo zato odločevala o dopustnosti ali nedopustnosti od tuje pokrajine dovoljene vrste izvršbe, o zarubnosti ali nezarubnosti izvršilnih predmetov itd.

Vsi pogoji §§ 79 in sled., zlasti pogoj medsebojnosti, pozitivni (§ 80) in negativni (§ 81) odpadejo načeloma, in sicer pogoji §§ 79 in 80 brezizjemno.

Od pogojev § 81 pa smatram umestno, da se pripustita v medpokrajinski izvršbi per analogiam odklonilna razloga št. 2 in 4. Ta dva odklonilna razloga izvirata namreč iz različnosti materialno pravnih zakonodaj proseče in naprošene države, in sicer tako dalekosežne različnosti, da naprošena država zakonodaji proseče države ne pusti na svojem ozemlju do veljave, ker jo smatra v protislovju z lastnim javnim redom in podobnimi oziri.

Take različnosti se utegnejo izjemoma pojaviti tudi med našimi pokrajinami n. pr. radi muslimanom dovoljene poligamije ali od Srbijancev perhoresciranih obveznosti nezakonskega očeta. V vseh takih primerih, kjer bi se torej »izsiljevalo dejanje, ki je po našem pokrajinskem pravu nedopustno ali vsaj neizsiljivo« ali bi »prišlo do pripoznanja pravno razmerje ali do uresničitve zahtevke, katerima naš zakon iz ozirov na javni red ali nramnost odreka veljavnost ali iztožnost« se bo v Sloveniji (Dalmaciji) mogla odkloniti od tuje pokrajine dovoljena izvršba. A le v teh primerih.

Mislim, da bo moči ravnati se po enakih normah za medpokrajinsko izvršbo tudi drugim pokrajinam, deloma ker poznajo podobne avtonomne predpise za izvršbo na podstavi inozem. izvrš. naslovov (§ 466 — 467 bos. herc. cpr.), deloma ker te pravne tvarine sploh še nimajo zakonito urejene.¹⁾

Historično je zanimivo, da so prečanske pokrajine kraljevine uživale na podstavi § 86 i. r. in čl. XIX. uv. zak. k izv. r.

¹⁾ Z odločbo z dne 14. decembra 1922 br. 2668 je izrekel stol sedmorice odd. A v Zagrebu, da je pravnomočna sodba iz katerekoli pokrajine izvršljiva v celi državi: Mjesečnik 1923, str. 211. (Op. ured.)

nekatero navedenih izvrš. ugodnosti še pred ujedinjenjem. Te stare ugodnosti, ki so pa veljale le za sodbe, poravnave in plačilna povelja, so obstojale v tem, da je izvršbe dovoljevalo domače sodišče in da je naprošeno sodišče zgolj opravljalo že dovoljene izvršbe, pri čemer je smelo terjati samo uradno spričevalo izvršljivosti. Zavezanec pa se je mogel upreti le iz odklonilnih razlogov § 81 št. 2—4) tudi št. 3). Za medsebojno izvrševanje drugih izvršilnih naslovov so veljali občni predpisi.

Izvršbo v zavarovanje na podstavi še ne izvršljivih izvrš. naslovov si dovoljujejo države še redkeje, kakor izvršbo v izterjavo. Po našem § 370 i. r. jo poznamo že v notranjdržavnem prometu edino za denarne terjatve, ne tudi za druge judikatne obveznosti. V meddržavnem prometu je dovoljeval izvrš. red zavarovalno izvršbo samo končnim sodbam in plačilnim poveljem iz »dežel ogrske krone« pod pogoji § 373 cit. (predvsem obstoja medsebojnosti). Ker je zajamčila to medsebojnost le Hrv.-Slavonija, so bile njene končne sodbe in plač. povelja edini tujedrž. izvrš. naslov, ki se je v Avstriji na predlog prisilno zavaroval.

V današnjih razmerah bomo pripuščali iz razlogov, navedenih gori za pripustitev izvršbe v izterjavo, tujepokrajinske izvrš. naslove, ki vsebujejo denarne terjatve, splošno tudi k izvršbam v zavarovanje. To brez ozira na to, ali pozna pokrajina, iz katere izhajajo naslovi, ta pravni institut sploh in enake pogoje zanj, kakor naš izvrš. r., ali ne. Od tujepokrajinskih, še ne pravnomočnih (izvršljivih) naslovov bomo terjali le izpolnitev istih pogojev, kakršne terjamo od naslovov lastne pokrajine, torej po § 371 posebno vrsto izvrš. naslova ali po § 370 izkaz nevarnosti (da bi bila brez prisilnega zavarovanja izterjava sodno priznane denarne terjatve obrezuspešena ali znatno otežkočena, ali da bi se zastran nje izterjave morala sodba izvršiti v inozemstvu, potreba izvršitve v tuji pokrajini bi ne zadostovala).

Kar se tiče začasnih odredb po § 379, 380 in sled. i. r. ne dela zakon nobene razlike med državljanstvom stranke, ki je v nevarnosti. Začasne odredbe utegne izposlovati pri nas inozemec pod enakimi pogoji, kakor domačin. Že iz tega raz-

loga ne smemo v medpokrajinskem pravnem prometu razločevati med pokrajinstvom ogrožene stranke.

Ekstrateritorialno učinkujejo med državami, dasi ne v polnem obsegu, tudi otvoritve stečajev. Podrobnejše norme o tem učinkovanju med državami in med pokrajinami naše kraljevine sem priobčil v letniku II. Zbornika znanstvenih razprav ljublj. juridične fakultete.

Pravna pomoč v ožjem pomenu besede.

Te vrste pravno pomoč izkazujejo oz. zahtevajo naša sodišča v pravnem prometu z oblastvi tujih držav po nastopnih določbah jur. norme oz. cp. reda. Po prvih v vsakem sodnem postopanju, po drugih v civilnopravnem:

§ 33 j. n. (prepoved prekoračenja državnih mej pri opravi uradnih dejanj).

§ 36 odst. 2. cit. (upoštevanje meddržavnih dogovorov, vladnih izjav in min. ukazov ob zaprosbi inozemskega sodišča za izvršitev uradnih dejanj).

§ 38 — 40 cit. (avtonomne določbe naše zakonodaje za izkazovanje pravne pomoči na zaprosbo inozemskih sodišč, in sicer:)

§ 38 odst. 1: zakonita dolžnost, pravno pomoč dajati;

§ 38 odst. 2: pravica in dolžnost jo odreči (v treh primerih).

§ 39 odst. 1: merodajnost legis fori za način, kako opraviti pravno pomoč;

§ 39 odst. 2: dopustnost odstopiti od lex fori na prošnjo inozemskega oblastva, če se od inozemskega prava zahtevani način oprave ne protivi nobeni določbi tuzeške zakonodaje;

§ 40: intervencija viš. dež. sodišča ob nesporazumljenjih med prosečim in zaprosenim sodiščem.

§ 3 cpr. (razširjena pravdna zmožnost tujih državljanov s pomočjo permisivnega poseganja legis fori v njih lex nationalis.)

§§ 56—62 cit. (aktorična kavcija, zahtevana od tožečih tujih državljanov.)

§§ 63—73 cit. (pravica ubogih glede istih.)

§§ 120 — 121 cit. (določbe za vročevanje pravnih spisov na roke izven države bivajočih državljanov.)

§§ 279, 283/1—2 cit. (določba za sprejemanje dokazov v inozemstvu: časovno terminiranje tega sprejema, povzročitev sprejema po stranki sami.)

§ 293/2 cit. (dokazilna moč tujedržavnih javnih listin, pogoji zanjo.)

§ 295/2 cit. (dokazilna moč tujedržavnih trgovskih knjig; načelo materialne recipročnosti zanjo.)

Za nekatere teh predmetov so veljali pri nas do državnega prevrata mesto avtonomnih določb j. n. in c. pr. meddržavni dogovori. Spominjam zlasti meddržavno uredbo pravne pomoči, ubožne pravice in dr. po haaškem procesnem dogovoru od 14. novembra 1896 (veljavnem pri nas od 25. maja 1899) in zadnjem od 17. julija 1905. V Jugoslaviji imamo zaenkrat poseben pravnopomočen dogovor Slovenci z Avstrijci (od 10. junija 1919), vsa kraljevina pa z Italijo.

Avtonomne pravnopomočne določbe za meddržavni promet imajo seveda tudi formalnopravni sistemi drugih pokrajin (zlasti bos.-herc. cpr.), a še nepopolnejše, kakor naša zakonodaja.

Za medpokrajinski pravni promet je predvsem poudarjati, da se štejejo vsa sodišča katerekoli pokrajine k »tuzemskim«. Zato se pravna pomoč med njimi ne sme dajati po določbah §§ 38—40 j. n., temveč po onih za notranjo državno pravno pomoč n. pr. po § 37 naše j. n. ali § 58 srb. gradj. post. (»Svi sudovi dužni su jedan drugome, u koliko je moguće, na ruci biti, i sve što brzom i sigurnom okončanju parnice služi, neodložno potpomagati.«) — Okolščina, da imajo pokrajine še različna formalna prava, bo vplivala le toliko, da se bodo pokrajine pri opravljanju zaprosenih vročb (sprejemov dokazov) držale lastnih leges fori. Vendar se bodo na željo proseče pokrajine — po analogiji § 39/2 j. n. — mogle ozirati na lex processus, kadar se ne protivi lex fori.

Odklonitev zaprosil iz razlogov št. 1 in 2 § 38 j. n. po analogiji se tudi med pokrajinami ne bo dala preprečiti. Ta dva odklonilna razloga izvirata namreč iz različnosti oblastvene organizacije in materialnopravnih zakonodaj, ki je po-

dana tudi med pokrajinami (št. 1 »ako je dejanje, katerega želi proseče sodišče po določilih, ki veljajo za to v tuzemstvu, odvezto področju sodišč«; št. 2: »ako se želi, da se opravi dejanje, ki je prepovedano po zakonih, obveznih za tuzemsko sodišče«.

Povsem nedopustna pa bi v medpokrajinskem odnošaju bila odklonitev iz razloga št. 3 § 38 j. n. (radi pomanjkanja obstoja medsebojnosti.)

P r a v d n a s p o s o b n o s t se ravna v medpokrajinskem odnošaju (kakor obveznostna) lege pokrajine, iz katere izhaja pravdna stranka. Zato je pravdna stranka iz tuje pokrajine pred našim sodiščem podvržena vsem onim omejitvam (zlasti potrebi odobrenja njenih pravnih korakov), katere predpisuje njeno pokrajinsko pravo. Na tem ni ujedinenje ničesar premenilo, ker so to posledice različnosti materialnopravnih sistemov.

Določbo § 3 cpr. smatram v medpokrajinskem pravnem prometu za neuporabno. Poseganje jedne *lex provincialis* v drugo, prohibitivno ali permisivno, se protivi dolžnemu medsebojnemu respektiranju teh prav. Radi neumestnosti § 3 cpr. bo torej moral slovenski sodnik zanikati pravdno sposobnost omožene (polnoletne) Srbinke, če ni njenega pravedanja po določbi § 920 srb. gradj. zak. odobril soprog.

O strankini sposobnosti inozemcev naš cpr. sploh molči, ker jo smatra za golo dopolnitev pravne sposobnosti, garantirane (pod določnimi pogoji) že po § 33 o. d. z. Majhno izjemo te strankine sposobnosti tujca tvori njegova obremenitev z aktorsko kavcijo, ki se pa čim dalje bolj izgublja iz zakonodaj. Večjo izjemo konstatujemo glede juridičnih oseb, ki si v meddrž. zas. pravu še niso priborile enakopravnosti s fizičnimi. Zato je dosledno tudi nimajo v pravdi. Polagoma jo pridobivajo juridične osebe z zgolj gospodarskim; smotri (finanč. komerc. in industr. udruženja). — V medpokrajinskem pravnem prometu odpade seveda vsako razlikovanje med fizičnimi in juridičnimi osebami. Vse v lastni pokrajini rite konstituirane juridične osebe uživajo kakor fizične strankino sposobnost v pravdi na vsem ozemlju kraljevine.

Aktorska kavcija se ne sme od tožiteljev iz druge pokrajine nikdar terjati. Zahtevanje take kavcije ni utemeljeno v pripadanju k inopravnemu teritoriju, temveč k tuji državi. Če bi morali tujepokrajinci zalagati akt. kavcije, bi bili po ujedinenju na slabšem kakor prej, ko so je bili medsebojno oproščeni po posebnih dogovorih (tudi Srbijanci).

Pravdno ubožno pravico uživajo tujepokrajinci brez pogoja obstoja medsebojnosti tudi tedaj, če bi njih pokrajinska zakonodaja tega instituta ne poznala. Podeljuje pa se ubožna pravica zmeraj v obsegu legis fori.

Določb §§ 120—121, 279 in 283 cpr. na medpokrajinski pravni promet ne gre uporabljati. Nekateri niti praktične postati ne morejo.

Neuporabljiva je tudi določba § 293/2 cpr.: Javne listine vseh oblastev, državnih in samoupravnih, katerekoli pokrajine kraljevine uživajo na vsem njenem ozemlju dokazilno moč, čim pozna dotična pokrajinska zakonodaja (cpr.) našemu § 292 cit. analogno dokazno pravilo. Oba pogoja § 293/2: obstoj medsebojnosti in poveritev odpadeta.

Tudi za omejitve dokazne moči tujepokrajinskih trg. knjig po načelu materialne recipročnosti (§ 295/2 cit.) ni mesta, ker je uporaba tega načela v medpokrajinskem razmerju sploh nedopustna in nezdružljiva z našim novim državnim pravom. Zato ni izključeno, da bodo v redu vodene trg. knjige iz tuje pokrajine uživale pred našim sodiščem večjo dokazno moč ali na daljšo dobo, kakor jo priznava dotična pokrajina našim trg. knjigam.

Naš zakon o glavni kontroli.

Dr. Karl Šavnik.

(Konec.)

Čl. 95. slove v originalu: »Pravna pensija kao i količina pensije utvrđuje se rešenjem ministra i dostavlja se G. k.«. Predvsem moram k besedilu nekaj dostaviti. Besed »dostavlja se« gramatično očitno ni vezati z besedo »re-